

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 22.

Mercuri 31. Maiu

1861.

Cuventarea Protopopului Negrutiu
in adunarea de Comitatul din 23. Maiu 1861
in Clusiu.

Ilustrisime Domnule Comite supremu? Prea onorata
adunare de Comitatul!

Natiunea romana de patru seculi incóce prin u-
neltirile celorlalte colocuitoare natiuni ale patriei, des-
poiata de tóte drepturile natiunale, a gemutu in ve-
chiulu seu pamentu apasata pana in tempurile mai
din cóce — acésta natiune condamnata pe unu tempu
de a portá jugulu sclaviei nu a lipsitu din tempu cu
amaru a seplange asupr'a apasariloru, neindireptatiriloru
si asupra vitregei s'ale sórte mai cu deosebire in a-
nii 1744, 1791, 1834 si 1848, substernandu atatu la
pré inaltulu Tronu alu pré Inaltiloru Domni Principi,
catu si la dietele tieriei cu lacrimi ferbinti scrisele
s'ale rogari, cá se o repuna éراس in preavutele s'ale
direpturi nationale, in urm'a carora rogari de si din
liberalitatea unoru Domnitori Principi si Imperati din
tiéra austriaca cu tempu inca totu s'a mai usiuratu
sórtea tieraniloru romani, totusi esistinti'a natiunei
romane, cá natiune constituante a tieriei, precum si
direptulu limbei cá oficióse asemenea cu cea magiara
in afacerile de administratiune ale patriei prin vr'unu
artielu de lege specialminte nice pana astadi nu ni
s'a garantisatu, dara totusi ne bucuramu, ca amu in-
tratu intre mure si barierele constitutiunei, unde a-
vemu de a ne luptá pentru asigurarea si garantisa-
rea tutoru drepturiloru natiunale intocma egale intru
tóte cu cele de care se bucura natiunea magiara. —
Pré stimatiloru Domni! eu nu voliescu in fačia ace-
stei pré onorate adunari de comitatu a reproduce tris-
tele intemplari ale natiunei romane din cei 4 seclii

mai din urma; — nu voliescu a enumerá pecatele
natiuneloru surori din seclii trecuti asupra natiunei
nóstre comise; nu le voliu, dicu, reproduce, nece nu
le voliu enumerá, pentruca nu voliescu de o parte
cu descriptiunea acelor a profaná festivitaea dilei
acesteia de multu dorite, nice nu voliescu a turburá
bucuri'a, ceea ce nu cunósce margini, care o vedu
resfaciata in feçiele tutororu, carii ne aflamu aci adu-
nati, ca-ce dupa atatea grele suferintie, neindirepta-
tiri, si viforóse fortuni, ce pana aci s'au ingreunatu
asuprane, ni s'au deschisu tandem aliquando usile con-
stitutiunei, ér' de alta parte pentru acea nu voliescu
acele ale enumerá, pentruca altii, dar' nu generatiu-
unea natiuniloru de acum, au portatu culp'a acelor a,
— eu dinpreuna cu intrég'a natiune romana sumu
gata preste tóte acele a aruncá velulu eternei uitari,
cu atat'a mai virtosu, ca generatiunea natiuniloru de
acum a cunoscutu gresielele trecutulu, si miscata de
puterea geniului si spiritulu de libertate alu tempu-
lui, si alu evulu acestui luminatu se vede a'si fi lu-
atu de devisa pe acele ale indireptá. — Maréti cu
adeveratu devisa! care de va fi urmata si esecuta-
ta cu cuveni'ta sinceritate si direptate va se'si aiba
meritulu seu interesu cu litere nesterse in cartea e-
ternitaei, aducundu preste préamat'a nóstra maica
patria binecuventarea lui Dumnedieu, si fericirea po-
póreloru din sinulu ei.

Pré onorata adunare! Patri'a acést'a, in care de
sute de ani locuimu la olalta, e maica comuna a tu-
tororu popóreloru din sinulu ei; toti pana la unulu
suntemu datori a concurge cu poteri unite spre a ei
prosperare si fericire — toti suntemu datori ori in
ce grele impregiurari pana la unu picuru de sange
a o apará; natiunea romana de candu locuesce in a-
césta tiéra, in tóta una vreme si totu deauna, si a-

tunci, candu singura numai forma barieră de apărare in contr'a incursiuniloru mai multora popora barbara, ce-si caută asediamentu de locuintă, precum sidupa descălcarea belicosiloru magiari pe acestu pamentu tributulu acestei a s'ale sante datorie catra pré amat'a sa maica patria cu tóta santieni'a la esolvitu, totusi dorere! Patria pentru dinsa de 400 de ani încóce, de candu cele trei sorori natiuni cu devotamentu se jurara asupra-i, s'a reputatu numai cá o maica vitrega, pentru ca romanulu numai cá toleratu prin lege fiindu inarticulatu in vechi'a sa mostenire, s'a desbracatu de tóte drepturile umanitatei con demnanduse a portá jugulu sclaviei celi fatale; candu romanii din acésta patria sangerara pe campulu luptei pentru apearerea aristocratiei din Ungaria asupra rebeltunei Dozsaiane li se decretara amar'a servitute, inse aceste tempuri de trist'a aducere aminte au trecut, numai baremu de aru sierbi acele pentru generatiunea natiuniloru de acum de unu speculu, de una oglinda, in care vedindu faptele cele neomenóse ale antenatiloru sei, si acele din anima detestandule se relolvedie cestiunea ce aimportanta a nationalitatiloru — din patria potrivit cerintieloru geniului si spiritului evului acestui luminatu, in conglasuire cu ceea ce poftesce dreptatea lui Dumnedieu. — Noi romanii fația cu sororile natiuni din patria si cu deosebire fația cu natiunea magiara, nu poftimu alt'a decatu dreptate; — acést'a totu romanulu o poftesce dela celu de antaiu pana la celu mai din urma, candu de comunu in convorbire cu ori si cine din anima ofté dia, „se ajute Dumnedieu dreptatii,“ si credetime Domniloru mei, acésta sincera oftare a romanului espresa, si esita din adunculu animei cu confidentia si sperare in Dumnedieu a confundatu si va confundá pe toti cei tari la cerbice, pe toti dieu, aceia carii vbru mai adauge ai face nedreptate. Noi dara nu poftimu nece mai multu nece mai pușinu decatu perfecta egala indreptatire cu privire atatu la nationalitate, catu si la limba. —

Scimu Domniloru mei!! din istoria, ca romanii dupa caderea Domnitoriului loru cu fratii magiari la pagulu Eschileu, dandu dirépt'a de buna volie, au alesu de povetiutoriu pe Tuhutum jurandu unulu altui'a credintia; scimu, ca aceste doue natiuni cu sectui dinpreuna in una serie lunga de ani au traitu la olalta in pace, mai tardiu si cu noii veniti ospeti sasi formandu fiesce care dintre aceste 4 natiuni universitate nationale, de unde mai luminatu decatu lu-

min'a s'orekui se vede, ca natiunea romana a formatu o parte constituantă ai tiei, a avutu tóte drepturile nationale intocma egale cu cele lalte sorori natiuni, si acele le-au si eserceatu in tóta estensiunea dreptului nationale pe bas'a egalitateri si a fratietai pana la incheiatu prin sororile natiuni asuprai unire de apasare, si déca natiunea romana in acestu chipu si maniera injuriosa si perfida s'a desbracatu de tóte drepturile s'ale nationale, au nu are acum totu dreptulu si anca istoricu de a pofti dela sororile s'ale natiuni, cá sei recunósca si inarticuledie nationalitatea si se se repuna érase in folosirea tutoru drepturiloru nationale. ce-i competédia atatu pe temeulu dreptului istoricu, cata si alu natiunei.?

Postulatele natiunei nóstre, Domniloru mei, suntu drepte, suntu intemeiate pe dreptulu celu vechiu istoricu, dicu istoricu numai pentru aceea, pentrucă fratiloru magiari le place totu la acelasi a provocá de si cu privire la natiunea nóstra s'a facutu cu tempu injuriosu si prejudiciosu, suntu de unadata intemeiate si pe dreptulu naturei — suntu icón'a adeverului si a dreptatei, suntu dicu fidel'a espresiune si imperativa a geniului si spiritului evului acestui civilisatu, in contra caruia impulsu si putere fermecatórie in desiertu se lupta cei tari si virtosi la cerbice si orbiti la sufletu; in desiertu se opintescu cu finétia a remustrá ca prin legile din 1848 s'au facutu intru tóte destulu postulatelor natiunei nóstre; prin acele se garantisédia cu adeveratu libertatea individuala, dara nu si cea nationala, ér' fara de acést'a suntemu politicesce morti. — Pré stimatiloru Domni! noi apretinimu in fratii magiari inascut'a cordiale iubire de nationalitatea, si limb'a s'a — noi respectamu esemplarea loru resolutiune, cu care-si apara aceste ale s'ale scumpe tesauere, intocma pretióse cá si véti'a; asia io cugetu cu totu resonementulu a fi lucru fara tóta indoiél'a iustu a pofti dela fratii magiari, cá si densii se apretinúesca si respecteze in noi romanii aceste nobile sentiuri, se acordodie justelor nóstre cerintie si postulate cu privire la nationalitate si limba. Amu pasitu Domniloru mei! in véti'a constitutională, ni s'a deschisu cale si campu destulu de oportune intr'o buna sincera si dirépta cointielegere la olalta de a pune edificiulu celui marereti si grandiosu alu patriei intru prosperarea si fericirea ei unu temeiu staveru pe bas'a dreptului egalitateri si a fratietai celei adeverate; — imperativ'a esolvare a acestei ai nóstre sante datorie catra

pré amat'a maica patriá fara nece o indoiéla 'si va avé necontestaverulu seu meritú, isi va avé resultatulu celu mai doritu încoronatu cu cele mai salutifere avantagiuri atatu pentru noi generatiunea natiuneloru de acumu, catu si pentru posteritate, numai déca vomu fi unii catra altii direpti si sinceri, déca vomu lepadá pasiunile, care mistuescu, si ruinédia dia temeiu ori ce edificiu, déca nu vomu lasá a ne orbi de pré marea predilectiune catra caus'a nóstra propria, ce aru prejudecá egalitateri de direpturi ale altor'a, déca vomu conlucrá intr'acolo, cá între barierele constitutiunei flesce care natiune genetica bine-meritata de patria se'si afle paladiulu de aperare alu limbei si alu nationalitateri s'ale, cu unu cuventu, déca intru tóte lucrarele ce tientédia la inaitarea binelui comunu si prosperarea pré amatei nóstre patrie vomu luá de principiu si devisa dis'a mantuitoriului nostru Isusu Christosu „ce tie nuti place, altuia nu face“ — Dara intru adeveru cu durere sum silitu a marturisi in façi'a acestei pré onorate adunari de comitatu, ca pe noi romanii nemica nu ne supera mai tare decât nedireptele incriminațiuni de catra fratii magiari asuprane evomite, candu noi romanii poftimu dela fratii magiari, cá se realisedie principiu libertateri, egalisarei si alu fratietateri façi'a cu noi intru intielesulu si valórea, în care pentru sine voliescu, alu usá, candu gazetele nóstre apera caus'a nóstra cea dirépta náționale cu motive rațiunavere, candu le spunu curatu si lemuritu in façi'a, ca noi romanii nu poftimu nice cu unu firu de peru mai multu direptu si terenu a cuprinde între barier'a constitutiunei, decâtu voliescu fratii magiari pentru sine asi reservá, adeca candu acele descoperu in façi'a lumeri întregi, ca natiunea romana poftesce, cá se i se recunósca si inarticuledie náționalità si limb'a, care pentru noi inca asemenea cá si la densii e cuestiune de viétia, se fia oficiósá, cá si cea magiara, pe noi ne incriminédia de reactionari (bujtagatók) de anteconstitutionali, si mai scie Dumnedieu de ce, candu de se va luá lucrulu la o dirépta judecata din contra s'aru adeveri. — Si pentru ce atatea invinuri si atatea incriminatiuni asupra nóstra? De nu me insielu de buna sém'a numai pentru ca fratii magiari aru voli in antea lumeri celi civilisate a ne aretá de nematuri de libertate, de ómenj ai reactiunei; inse vespunu, Domniloru mei! in façi'a acestei prea onorate adunari, ca fratii magiari cu asemenea incriminatiuni si calumnii nemicu nu folosescu, ma tocma din contra potu se aduca patria in

prepastia si se'si acceleređie đispretiulu lumeri celi civilisate.

De cumva ve mai indoiti, Domnilora mei, despre a nóstra cordiala iubire si alipire catra constitutiune precum si despre sinceritatea, cu care suntemu gata noi romanii a imbratisia pe toti fratii nostri din acésta patria ori de ce natiune sém confesiune se fia, aveti acum ocasiune atatu de oportuna de a ni pune la proba. — Neamu adunatu aci la acésta congregatiune marcala pentru cá cu sincera cointielegere la olalta se restauramu organismulu de administratiune alu acestui comitatu pe bas'a egalitateri si a fratietateri celei adeverate; acumu dara din trecutulu celu dorerosu, care pentru toti a fostu o scóla grea invetiandu, ca totu reulu si tóta osind'a asupra nóstra si asupra pré amatei nóstre patrie a venitu singuru din reu, si sinistr'a aplicare a principiului de egalitate; si fratietate, in constitutiune de altumintrelea indigitatu, si de aci pe direptu escat'a neincredere a natiunei nóstre catra cele alte natiuni mai inante privilegiate aretati si dati la lume dovada! ca sunteti intr'adeveru acei iubitori si luptatori pentru egalitate si fratietate de carii ve place in antea lumeri a ve laudá. — Io cugetu ca pentru aceea vati paditu si ati improvisatu in ante de toti acésta adunare de comitatu, cá prevenindu pe cele alte comitate cu restauratiunea organismului de administratiune si otarirea altora principiuri taietória in viétia publica a popóreloru de diverse origine din comitatu, sele dati cu privire la agende façi'a mai cu séma ca noi romanii direptiune celoru alte comitate de prin tíera, cu totu direptulu poftimu dela fratii magiari din acestu comitatu, car'i aci constituați anim'a elementului magiaru din acésta tíera, cá se fiti catra noi de nu deplinu direpti, baremu cu ecuitate si buna evuiintia, in catu se faceti si se conlucrati, cá limb'a nóstra romana intocma cu a vóstra se se inaguredie de oficiósá in ofacerile comitatului, si ca de si noi romanii cu numerulu de impopulatiune întrecemu tóte cele alte elemente din acestu comitatu la oficiuri se se aplice dintre ai nostri intr'unu numeru de nu amesuratu impopulatiunei, baremu egal, atunci se fiti siguri ca frati mai cu credintia cá pe noi romanii pe façi'a pamentului nu veti avé; ér' de cumva din contra veti face: atunci ve lasu se judecati cu man'a pe sufletu de potemu noi se fimu catra voi cu cuvenita sinceritate, incredere si respectu, precum si catra legile astfelu asupritórie, cu pietate?

Io, Domnilorui mei, amu aretatu cu tóta franchise-ti'a scaderile si defectuositatele constitutionalismului de pana acum, amu atinsu superficialmente gresielele ce aru fi de facutu séu de lasatu, spre a poté consolidá bun'a cointielegere între natiunile din patria, care singura e temelul celu staveru alu fericirei pré amatei nótre patrie — amu exprimat cu tóta sinceritatea punctele de capetenia din programulu de reconciliatiune alu natiunei romane, — acésta amu facutu pentru ca sumu patriotu bunu, pe care mau dorutu anim'a de neintielegerea între nationalitati din anii trecuti, si de aci urmat'a nefericire a patriei — de care se ne feréscá Dumnedieu !! amu facutu diu acést'a pentru aceea, pentru ca nu asi vré se-mi mai vedu tiér'a adusa in prepastia prin asemenea neintielegere între noi, precumu fú cea din anii trecuti, cá se fiu silitu cu Eremie profetulu a plange cu amaru pe ruinele patriei amar'a ei sórte, amu facutu acést'a diu mai in urma si pentru aceea, ca noi romanii pré bine scimu si vedemu, ca venitoriu in concertulu natiuniloru europene nu potemu se avemu decatu dandu man'a de fratietaie cu natiunea magiara, dara diu ! nice acést'a nu póte prosperá fara strins'a si sincer'a aliantia cu natiunea romana, noi dara romanii din tóta anim'a dorimu si suntemu gata de nou cu juramentu a renoi primariulu acordu de fratietaie cu fratii magiári, numai de aci inante se fimu unii contra altii direpti si sinceri, pentru ca numai asia unii pe altii cá frati direpti imbratiosindune si din anima sincera iubindune vomu poté dupa datorintia si cuviintia esolva tributulu datoriiiloru nóstre ce le avemu contra pré amat'a nóstra maica patria intru prosperarea si fericirea ei. — Se traiéscá dara patri'a, se reinvidie direptatea, si se ne consolidiedie concordia si bun'a cointielegere între toti fi pré dulcei nótre patrie !!

Doru de sinodu in dieces'a Oradana.

(Capetu din Nr. tr.)

In dieces'a nóstra mai e si acea datina, ca teologulu absolutu, dupa ce se casatoresce si se santiesce, se dispune adese ori la administratura in departare catu se póte mai mare de parinti si de socii, chiaru de aru fi in apropiere vocantia; caci in acést'a éراسi se dispune altulu din alta margine a diecesei, care — chiaru candu s'aru poté aplicá pro-

verbiulu vermelui din hreanu — asemenea aru remané mai bucurosu aprópe de ai sei. —

Pentru ce se facu unele dispusetiuni de acéstea? nu scimu; caci acelora, cari diu, ca aru fi si ceva resbunare in lucru, nu nearu placea ale dá crediamentu. Va aপরá dara, póte, cineva acésta dispusetiune cu acea, ca „nemo propheta in patria sua,“ dar' acésta dicala nici chiaru la insusi satulu seu, ce-tatea nascerei, nu se pote aplicá cu totul. Cerce numai vercine in jurulu seu siva afla esemple vii destule cari intarescu acésta asertiune a nóstra. Din contra ni se dispune cutare preotu nou ordinatu — fara de lipsa, numai ad libitum — in o departare mare, unde nici ca-si póte portá nemica dintre cele multe, ce i suntu de lipsa cá la incepetoriu, — in locuri si între ómeni necunoscuti, unde, asia dicundu, numai asia merge cá si capr'a la tergu: unulu cá acela, se ne créda ori cine, nu va face multu sporiu in vi'a Domnului — in acelu esiliu alu seu neplacutu, de care ne avendu sperantia, ca va scapá curendu, se da superarei, séu beuture cá se-si uite de aceea....

S'aru poté mai face dara si acea observatiune ca unulu cá acela, care si-a alesu de cariera cultivarea viei Domnului, trebuie se fia gata la dispusetiune mai inalta, cerendu lips'a, a merge se predice evangelia in tóta lumea. Ei bine! Ne invoimu. Dar' dicemu si noi, ca: cerendu lips'a si prevedlenduse succesulu. Inse candu nu cere lips'a si necum sese póta presupune succesu, ci chiaru din protiva se póte prevedé cu tóta securitatea contrariulu: atunci a dispune p. e. pre Petru dintre ai sei, unde se afla in apropiere vre o vacantia, departe in alta margine a diecesei, — si a strapune de acolo pre Pavelu silitu — totu dintru asemenea impregiurari aici, unde aru fi remasu Petru pré bucurosu, si asia potenduse face ambiloru de odata in favóre, asia dicundu ai pedepsi deodata pre amendoi: se ne ierte ori cine, dar' déca nu potemu, séu nu nearu placea a dá crediamentu presupunerei de mai susu, o atare dispusetiune din partene nu numai o judecamu de neintielépta, ci cuta se marturisimu ca mirosa a absolutismu Mai adange contra acéstea, ca unui preotu nou ordinatu nu-i e iertatu neci se'si deschida gur'a, se se róge pentru dobandirea cutarei statiiuiparochiale (administratura); si de cumva s'a scapatu de si-a cascatu gur'a si sia descoperitu dorulu séu speranti'a, apoi se scia, ca va fi aruncatu chiaru in marginea opusa a diecesei. Cei ce o au patitu, spuna ca nu e

asia! . . . si de veti poté, gaciti! — Vindecarea inse fara indoie!a e de cercatu in sinodu! —

IV. In eparchi'a Oradana mai e si acea datina, ca unu teologu absolutu, care 'si ia de consorta fata de mirénu, ori si de preotu din diecesa straina, nu se santiesce, pana nu depune in fondulu veduveloru 420, di: patru sute douedieci fiorini v. a. — séu in casu mai bunu, ce inse se considerédia ca gratia*), de nu da obligatiune subscrisa de parinti ori de socri, ca in unu terminu, ce i se dictédia, va depune sum'a numita — platindu pana atunci interusuriu regulatu —; si de acésta taxa nu suntu scutiti, respective nu suntu scutite neci ficele acelu persóne mirenesce, care sierbescu diecesei si besericei: dascalii si cantorii. Noi nu ne demitemu la desbaterea acestei restringeri atatu de nefiresci, cá se nu lungimu acestu articolu fara mesura; ci lasamu, cá fiacare cetitoriu intiepletu se-si formedie insusi judecata; — si acést'a cu atatu mai vertosu nu facemu, pentru ca unu preotu romanu pré vrednicu a scrisu despre acestu obieptu multe si fórte bune, cari, credemu, la tempulu seu voru veni la cunoscintia publica; in acelu manuscrisu introducerea acestei taxe nelegale e restornata cu cele mai poternice arguminte. „Isusu, fiulu lui Dumnedieu,“ dice intre altele venerabilulu preotu, numai in 30 de arginti a fostu pretiuitu, éra fat'a unui invatiacelu alu lui Cristosu in secululu alu 19-lea ajunge 420 fl. v. a. . .!“ — Acelora inse, cari nearu indrumá la scopulu maretiu si binefacatoriu alu taxei numite, le respundemu si noi in trécatu, ca „finis non sanotificat media! si de óre ce le respundemu asia, cá se nu cugete ca acésta sentintia nu se póte aci aplicá: 'i indrumamu p. e. numai la unu casu, care de nu s'a intemplatu inca, dar' pré usioru se póte intemplá. Anume: unui teologu absolutu din despunerea provedintiei iaru placea de consorta fiic'a unui mireanu séu preotu din diecesa straina, inse nefiudu in stare de o parte a depune sum'a prescrisa, éra de alt'a nesemtiendu in sine aplicare spre celibatu, se casetoresce cu fata de preotu diecesanu, pre care nu o iubescce; acum venindu lucrulu la cununia, 'lu intréba preotulu cununatoriu, déca iubescce pre mirés'a? si elu, sermanulu pe lunga tóte ca scie pré bine din moralu, care e

*) Unu teologu absolutu nu potú pune de adata sum'a intréga, ci numai 320 fl. v. a. si e si pana astadi neordinatu! — —

inca in via aducere aminte, ca nu e iertatu a minti: totusi e silitu se ne respunda, ca o iubescce. Pof-timu!

Ci dato non concesso, ca acésta institutiune aru fi salutare; noi totusi cauta se o privimu cá pre unu fetu alu absolutismului, si se o dechiaramu de nelegala: pentru ca: a) nu e introdusa, neci aprobata de sinodu (si óre cine aru cutediá se denegge eschisiv'a competintia a sinodului asupra decisiunei unui obieptu cá acest'a!); b) nu s'a publicatu neci pana in diua de astadi neci bateru vreo decisiune a consistoriului in acésta privintia, si apoi dato non concesso, ca o atare decisiune aru poté sierbí de lege, dar' „lex non publicata non obligat! — Pe lunga tóte acestea suntu multi preoti tineri, cari au cautatu se depuna pana acum sum'a numita. Noi din partene nu o amu fi depusu.

Éta inse ca ne vine in minte o intrebare curi-ósa in privintia lucrului acestuia, anume: Óre unulu cá acela, care a depusu taxa numita in fondulu veduveloru, si dupa aceea a trecutu in alta diecesa: capetasi indireptu banii, séu consort'a lui (in casu candu ar' remané veduva), si orfanii voru avé dreptu de asi pretinde subsidiu din fundulu respectivu alu diecesei Oradane? De órece unu casu asemenea s'a intemplatu, ne luamu indemnu a face atentu pre respectivululu frate in Cristosu (I. S.), se se ingrijésca, nu cumva mai tardiu tacerea se i se impute de in-voire. —

V. In dieces'a nóstra are natiunea unu gimnasiu (in Bèusiu), fondatu prin repausatulu episcopu Oradann, de vecinica pomenire demnulu Samuilu Vulcanu, profesorii caruia suntu preoti diecesani*), cari inse pe lunga tóta ostenéla, ce o punu in oficiulu celu cu multe neplaceri si greutati legatu alu profesoritului, au dóra cea mai rea subsistintia intre toti preotii diecesani, si spunu ca neci in catu s'aru poté nu suntu ajutati, ma neci ca li se ascultia rogarile. — Asia p. e. dominiului episcop. de Beusiu neci ca

*) Inse de vr'o 6 ani incóce e intre ei per exceptionem — et extraordinarium favorem? — si unu mireanu, unu gimnasistu absolutu, care intre alte scaderi, de cand e acolo, inca nu a invetiatu limb'a romanésca, limb'a propunerii. Cumu va fi propunendu? nu scimu. De nascere e Rusu din Mako, a aplicatu cá profesorulu romanu, elu inse se profesédia de magyar-orsz, si in fakta e unguru U. p. r.

s'aru cunósce, de aru ajutá baremi pre cei casatoriti, cari tienu casa si bucataria, cu lemne de focu. — Amu avutu ocaziune a vorbi cu unii dintre ei, cari nean descriu tóta starea lor, si de neci noi nu ne aflamu in ceva statiune stralucita, dar' dieu, nu le invidamu sórtea Ci sei lasamu se vorbésca ei, déca 'i dóre! . . .

Destulu ca sinodulu aru avé de a se cuprinde si cu intrebarea gimnasiului Beusianu. Care suntu fundationalele acetia, si cumu se observédia? Dar' fondulu cine-lu administrédia si cum? Caci ratiuni publice, precumu neci despre alte fonduri diecesane (a veduveloru, orfaniloru etc.), asia neci despre acest'a nu scimu candu se se fia facutu, bater ca lu crulu acest'a aru fi fórte cu scopu, din mai multe cause

Domnulu directoru séu careva dintre domnij profesori, credemu ca aru face unu lucru placutu publicului cetitoriu, déca si pana dóra se va tiené sinodu — aru publicá in cutare jurnalul romanescu istori'a gimnasiului Beusianu — precum acest'a scintemple mai deunadi cu a gimnasiului de Blasiu in „Amiculu scólei, Nr. 1 si 2, — si nearu descrie starea lui presenta peste totu, danda mai alesu unu respunsu la intrebarile de mai susu, ca de cari se ininteresédia fórte totu romanulu, carui'a 'i jace la inima inaintarea si inflorirea natiunei s'ale. —

VI. Noi nu scimu cum stamu cu indisolubilitatea matrimoniiloru in casuri de adulteriu; si aru fi odata tempulu se ne conformamu praxei besericej nóstre universale de ritulu resariteanu unita ori neunita; caci afara de cele 4 punte suntemu — séu celu putinu aru trebui se fimu in tóte una. Precumu scimu in archidieceasa in casulu adulteriuului se disolveva matrimoniulu, éra la noi ba. — — —

VII. Unu preotu veduvu dupa canónele besericej nóstre resaritene se póte casatori de nou, numai ca apoi 'i suntu oprite unele dintre functiunile preotiesci mai de frunte; si in dieces'a nóstra hoc non obstante se afla unu preotu veduvu, care voindu a se casatori — si inca pe lunga abdicerea cu totulu de dreptulu la ori ce functiune si beneficiu preotiescu fú in acest'a prin ordinariatulu diecesanu impedecatu, — si asia de unu anu si mai bine neci sa potutu casatori, neci ceva statiune parochiala nu i sa conferitu. — Se spune, ca casatori'a de nou a preotului nu incape cu concordatulu (?) Nu voimu a luá la desbateré valórea concordatului pentru diecesele nós-

tre greco-resaritene unite; neci nu cercamu óre concordatulu e canóneloru besericej nóstre pastrate de atati'a seculi, fara violarea drepturiloru ierarchice?

Amu mai avé inca a dice, respective a scrie multe: despre portulu preotiescu, dupa care multi preoti de ai nostri nu se potu cunósce de locu dintre cei latini; despre predilectiunea unoru fruntasi catra celibatu, mai alesu dela concordatu incóce*); despre drepturile scaaneloru protopopesci**); despre unii protopopi, cari iau cate unu galbenu dela dascali, si 'i dispunu fara de a avé dreptu la aceea — celu putinu la noi pana acum de jure nu au — dintr'o statiune intr'alta dupa placu etc. etc. Dar' noi, precum neamu esprimitu mai susu, amu avutu de scopu a aduce numai pentru esemplu cateva specialitati, si acést'a credemu ca o amu facutu si cu atatea pe de ajunsu.

Sinodu dara si éra sinodu! . . . Cereti si se va dá voua. Scrieti si se ve descoperiti dorulu in jurnale si la locurile respective; . . . caci déca nu spuneti, nu scie nime ce ve dóre, si neci vindecare nu póte se urme. Din partene amu comandá protopopiloru, cá consultanduse cu districtele s'ale, se-si astérna recursurile la locurile concerninti pentru esoperarea si conchiamarea sinodului catu mai curendu.

Cu intristare ne aducemu aminte, cum sborara, cá nesce frundie in ventu, vorbele cele frumóse de mai anu despre tienerea sinodulu provincialu si prin urmare si despre a celoru diecesane! Óre nu pentru aceea s'au amenatu lucrulu atunci, cá se se realise die acum?! — Speramu multe dela sinodulu ce se va tiené (in Maiu a. c.?) in Blasiu.

In urma dorimu si speramu sinodulu séu sborulu, care trebuie se se tiena si la noi catu mai curendu, cu atatu mai vertosu, pentru ca noi credemu intr'una santa sobornicésca si apostolicésca baserica. —

Unu preotu gr. res. unitu.

*) In urm'a careia introducerea taesei santirei (vedi IV.) multi o privescu cá unu pasiu catra celibatu si póte si catra ceialalta disciplina latina, (dóra si catra ritu?).

***) Nu aru fi óre mai bine districtele cele mici — cate din 7 — 12 parochiane — protopopesci ale face mai mari — candu apoi li s'aru cadea mai bine decatu acum cate cu doi protopopi — si a restitui scaaneloru prot. drepturile vechi? U. p. r.

Beiusiu in 20. Martiu 1861.

D e s l u c i r e.

In Nr. 57 alu Gazetei de a. tr. se afla in registrata dupa „Magyar Sajtó“ dechiararea Esc. Sale episcopului gr. c. Oradanu, Vas. B. de Erdeli; cum-că adeca in conferinti'a de comitatu tienuta la 4. Dec. a tr. in Orade s'aru fi marturisitu pe sine de magiaru, si ca vrea că cive magiaru a se folosi de dreptulu fratienu. — Gazet'a nu se indestulesce cu acelu extractu din „Magyar Sajtó“ — si are dreptu! — si provóca pre cei ce sciu, că sei redice de pe pieptu piétr'a aruncata prin acelu extractu.

Subscrisulu se afla in stare a dechiará onoratuului publicu cetitoriu, ca Esc. Sa nu a disu neci mai putinu, decatu aceea, ca de si e romanu, totusi cá locuitoriu alu Ungariei se marturisesce de civele aceleia (Magyar ország polgára). Ultraistii magiari inse voidu a trage totu foculu la ól'a loru; explica tóte precumu voiescu, si nu se sfiescu chiaru a se duce opiniunea publica, numai cá se-si ajunga scopulu de suprematisare. Astfelu s'a intemplat si cu aeestu lucr.

G. M

П Р О Т Е С Т Ъ Л Ъ

chelorǔ 11 komǔne din ȕienǔtzǔlǔ Kampenǔzǔlǔ adrecatǔ kǔtrǔ D. vǔche-not. komit. Arányǔ Bǔla, jǔdǔdele черкзǔl.

ǔa черкзǔlǔ Zlatneǔ Ioane Boerǔ ŕi svǔjǔdǔdele

Aráthǔ János.

D o m n i a o r ǔ !

ǔlǔzǔdatǔ ŕi prea vǔnzǔlǔ postǔrǔ ǔmpǔratǔ Iosǔivǔ I. aǔ mǔjǔlocǔitǔ prin manǔfestǔzǔlǔ ŕi diploma din 20. Okt. 1860 a deǔkǔide kǔalea la komǔŕitǔzǔionalǔismǔ penǔtrǔ tótzǔ ǔmpǔrǔzǔdia de svǔvǔ sǔpenǔzǔlǔ seǔ; totǔ prin aǔdelea a rekǔnosǔkǔtǔ ŕi aǔ deǔkǔaratǔ avǔtonomia ȕerǔiorǔ ŕi a provinǔieiorǔ; ŕi aǔ ordinarǔ apoi ka tóte ȕerǔile se se reorganǔceze ǔn ǔnǔeleszǔlǔ aǔeleǔ diploma ŕi a skǔrisorǔiorǔ de tǔnzǔ kǔtrǔ ministǔrǔiǔ sǔl, ŕi avǔzǔitǔ ǔn kǔtǔ penǔtrǔ Ardealǔ aǔ ǔndreǔpatǔ skǔrisórea de tǔnzǔ kǔtrǔ kóptele de Reǔverǔ. ǔn zǔrǔta aǔcestora apoi aǔ ǔnǔenǔtǔ a se reorganǔza tótzǔ monarǔhia ŕi tóte provinǔiele ei.

Ardealzǔlǔ ǔnkǔ saǔ reorganǔcatǔ preǔkǔm avǔzǔimǔ akǔm mai totǔ. Reorganǔcarea komǔitǔzǔlǔ postǔrǔ ǔnce nǔ svǔimǔ sǔ se ói fǔkǔzǔtǔ ǔnkǔ. Svǔimǔ atǔta kǔ ǔnǔlǔ-ȕatǔzǔlǔ postǔrǔ ǔmpǔratǔ aǔ datǔ voie komǔitǔdelorǔ,

ka se se organǔceze ka ǔnǔainte de an. 1848, kǔ aǔceea vǔzǔgare de samǔ. kǔ akǔmǔ nǔ mai svǔntǔ óvǔdǔi, ȕi ŕi aǔestǔia aǔ acemenea dreǔtǔrǔi kǔ fóŕŕitǔ nemǔŕi, aǔia darǔ kǔ tóǔǔ din preǔzǔvǔ svǔŕŕi aǔeǔzǔ pre díreǔzǔtorǔi de komǔitǔzǔ; svǔimǔ apoi kǔ penǔtrǔ kǔnǔi komǔitǔdelorǔ (ǔŕŕanǔ) aǔ emǔtǔ o porǔnǔkǔ saǔ ínǔtrǔkǔzǔŕne, kǔ kǔm ŕi ȕe pǔŕŕi se zǔrǔeze ǔn organǔcarea aǔeǔsta noǔzǔ a komǔitǔdelorǔ. ǔn komǔitǔzǔlǔ postǔrǔ nǔ sa ȕinǔzǔtǔ níȕǔ leǔǔile ȕele vekǔi, níȕǔ ínǔtrǔkǔzǔŕnea ȕe saǔ datǔ la ǔŕŕanǔ; kǔ ǔn ǔnǔeleszǔlǔ leǔǔiorǔ ȕeliorǔ ǔnǔainte de 48 ar ói treǔvǔitǔ ka sǔ se ȕienǔzǔ avǔzǔnare tarǔkalǔ, ka aǔiea sǔ se aǔeǔzǔ díreǔzǔtorǔi komǔitǔzǔlǔ; dǔnzǔ ínǔtrǔkǔzǔŕnea ȕe saǔ datǔ la ǔŕŕanǔ ar ói treǔvǔitǔ ka se se fǔkǔtǔ o komǔisǔŕne ǔn kǔre se óiǔ repǔesentǔte tóte klǔcele ŕi ínǔteresele komǔitǔzǔlǔ ŕi apoi aǔeǔstǔ komǔisǔŕne sǔ aǔeǔzǔ díreǔzǔtorǔi, dar' nǔma kǔm se zǔȕe provǔizorǔ; afǔarǔ de aǔceea D. ǔŕŕanǔ ar' ói treǔvǔitǔ mai ǔnǔŕŕi ka se nǔnzǔ jǔzǔrǔmǔjǔtǔzǔlǔ de kredǔnǔzǔ kǔtrǔ ǔmpǔratǔzǔlǔ ŕi preǔkǔmǔ se porǔnǔȕeŕte ǔn ínǔskǔrǔkǔzǔŕnea penǔtrǔ ǔŕŕanǔ. La noi ǔn komǔitǔzǔlǔ postǔrǔ ǔnce nǔ sa fǔkǔzǔtǔ níȕǔika din tóte aǔeǔte, kǔ nǔ sa ȕinǔzǔtǔ níȕǔ tarǔkalǔ, nǔ sa fǔkǔzǔtǔ níȕǔ komǔisǔŕnea, n' aǔ pǔsǔŕŕitǔ D. ǔŕŕanǔ jǔzǔramǔntǔzǔlǔ; ŕi aǔia tóte saǔ fǔkǔzǔtǔ ǔn kóŕŕtra leǔǔiorǔ ŕi ǔn kóŕŕtra ínǔtrǔkǔzǔŕnǔioǔlǔ. Din aǔeǔtea kǔzǔse noi nǔ potǔmǔ primǔi pre díreǔzǔtorǔi, pe kǔrǔi ne trǔzǔmǔte D. ǔŕŕanǔ, kǔre ka ǔŕŕanǔ n' aǔ pǔsǔǔ ǔnkǔ jǔzǔramǔntǔzǔlǔ de kredǔnǔzǔ kǔtrǔ ǔmpǔratǔzǔlǔ.

Noǔ rekǔzǔnóŕȕemǔ pre D. ǔŕŕanǔ, ka kǔnǔ aǔlǔ komǔitǔzǔlǔ denǔzǔmǔtǔ de kǔtrǔ ǔnǔlǔȕatǔzǔlǔ postǔrǔ ǔmpǔratǔ, dar' ǔmpǔratǔzǔlǔ nǔ iaǔ datǔ nǔȕere, ka se deǔŕŕǔeǔkǔzǔ ne díreǔzǔtorǔi komǔitǔzǔlǔ nǔma de voia sa ŕi fǔrǔ de svǔŕeǔa komǔitǔzǔlǔ saǔ a komǔisǔŕneǔ ǔn ǔnǔeleszǔla ínǔtrǔkǔzǔŕneǔ, —

Penǔtrǔ aǔceea dǔnzǔzǔne aǔeǔasta deǔkǔiarare a noǔtrǔ roǔgǔmǔtǔ totǔ deodǔatǔ pre D. ǔŕŕanǔ ka se vǔnevoieǔkǔ a lǔkra ǔn ǔnǔeleszǔlǔ leǔǔiorǔ ŕi a ínǔtrǔkǔzǔŕnǔiorǔ de ȕate de ǔmpǔratǔzǔlǔ.

ǔn zǔrǔtǔ ne zǔgǔmǔ, ka aǔeǔstǔ a noǔtrǔ deǔkǔiarare sǔ se aǔtearǔnǔ la ǔnǔalǔzǔlǔ Gǔvernǔ, ŕi de aǔȕǔi kǔarǔ la preainǔzǔratǔzǔlǔ postǔrǔ ǔmpǔratǔ. — Dǔnzǔ kǔre svǔntǔemǔ kǔ tótzǔ onórea

Kampenǔ, 28. Maǔ 1861.

(ǔpǔrǔezǔ zǔȕǔ de svǔsvǔrǔnǔȕizǔŕŕi din tóte komǔnele.)

**Estractu tradusu din testamentulu episcopu-
lui Ioane Leményi,**
datu in 21. Iuliu 1859.

I. Amu capetatu pentru robotele ce s'au stersu obligatii de desgreunarea pamentului 18600 fl. din cari 8606 fl. amu vendutu si banii iamu impartitu intre nepotii si nepóte; éra o obligatie de 10000 fl. miau remasu.

II. Amu o obligatie de 1000 fl. inprumutu nationalu.

III. Amu alta obligatie de 1000 fl. metalicu.

IV. Amu 100 de auri (galbeni).

V. Amu la siogorumeu Vayda Samuile 3600 fl. din cari inse 1600 fl. ei iertu.

Din substanti'a acést'a lasu 1.) lui Draganu Alesandru din Monyoreu 500 fl.

2.) Lui Ioane Boeriu, notariu in Brezesti 500 fl.

3.) Lui Dominicu Papp si fratelui seu Alessie cu totulu 500 fl.

4.) La Rosalia Papp, orfan'a lui Ioane Papp 500 fl.

5.) Besericei gr. c. in Ierusalimu 500 fl.

6.) Ajutoriului meu Ioane Medvésy 500 fl., orogiulu de parete si schimburile.

7.) Manastirei P. P. franciscani unde au muritu 500 fl.

8.) Parochului la S. Barbara Mic. Nagy 300 fl.

9.) Cooperatorului Hyppolit Kirnitzki 100 fl.

10.) Lui Iosefu Manfy, rationistu in Blasiu 100 fl.

11.) Cartile ce le amu in Viena le lasu la seminariu ad St. Barbaram; cele din Blasiu le lasu seminariului de acolo, deobligandu in consciinti'a pe toti aceia cari au luat din ele ale dá indereptu.

12.) Crucea de auru cu lantiulu lasu se se transpuna Esc. Sale D. Metropolitu.

Din banii ce voru mai remané se mi se faca ingropaciune cumu se cuvine statului episcopescu, se se cumpere locu pentru grópa propria si se mi se puna piétra la capu. Pentru 100 slujbe spre mantuinti'a sufletului meu lasu 100 fl., intieleganduse de sine spesele ingropatiunei totu din aceiasi bani voru fi a se su-

portá. Eredii mei vreau se fia nepotii si nepótele din fratele meu Iosifu si din 3 sorori, a caroru inse parte afara de cei insemnati mai susu, le amu dat'o afara. Executorii testamentului meu se fia DD. Macedonfi Iosifu si Ladislau Tordai.

Ce va mai remané din bani platindu cele de platu lasu clerului arehidiecesei din Alba-Iulia pentru fondulu deficientiloru.

Codicilu din 18. Aprile 1860.

Din substanti'a specificata in testamentu amu scosu obligatiunea metalicu de 1000 fl. si o amu schimbat'o spre acoperirea speseloru debuincióse.

Codicilu pin 27. Martiu 1861.

Dupa imprejurari amu fostu silitu a scóte si obligatiunea de 1000 fl. impr. nat. ce prin acést'a adeverediu spre legitimarea sotiului meu I. Medvesy fiindu ca de candu amu facutu testamentulu cu multu mai greu servitiu a avutu I. Medvesy pe lunga mine, asia vréu cá dupa mórtea mea se capete 1000 v. a. intru remunerarea osteneleloru lui.

In loculu Dlui Iosifu Macedonfi, care e cuprinsu tare cu oficiulu, si a Dlui Ladislau Torday care au slabitu de batranetie, lasu de executoriu alu testamentuluipe cons. aul. Vas. Popp, care din bonetate catra mine au luat pe sine asta greutate, si vréu cá testamentulu meu la tempulu seu se se desfaca prin densulu.

Acést'a e dispusetiunea ultima a repositului episcopu I. Leményi, de aici se vede ce au remasu de densulu, si miau lasatu. Numai trei obiepte suntu despre cari nu au dispusu a) inelulu episcopului, cam in pretiu de 40 fl. b) tabachierea de auru — pretiuita la 50 fl. — e mai multu vrednica — si c) unu coferu in pretiu de 2 fl. tóte ce au remasu se afla depúse la „Bezirksgericht," pana ce se va fini „Abhandlungen."

БИБЛИОГРАФИЕ.

„Istoria Daciei," de Dionisie Fatino
дн 3 томъри волсминóсе къ литере чириле гармонт. Се по́те тримире орí къръи до́риорис дн Австриа пентръ 21 до́взечерí ардинтэ са́ валóре еквиваленте дн хърти́, сокотиндсе дн ачестэ постэ ми транспортъа́.

Асемenea колекци́яне поесие́лорэ́ сале, е́дици́яне лъкóсэ́ ми волсминóсэ́ пентрэ́ 8 до́взечерí.

Г. Сион, редакторъ Ревистей Карпагилорэ́.

Redactoru respundietoru
Iacobu Muresianu.

Editiunea: in tipografi'a lui
Ioanne Gött.